

Sygn. akt I UK 430/16

POSTANOWIENIE

Dnia 13 czerwca 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Frańczak

w sprawie z odwołania B. J.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w C.
o prawo do emerytury,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 13 czerwca 2017 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonej od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 11 marca 2016 r., sygn. akt III AUa (...),

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w (...) wyrokiem z dnia 11 marca 2016 r. oddalił apelację ubezpieczonej B. J. od wyroku Sądu Okręgowego w K. z dnia 16 marca 2015 r. oddalającego odwołanie ubezpieczonej od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w C. z dnia 22 lipca 2014 r. odmawiającej jej prawa do emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach.

Sądy Apelacyjny przyjął, że ubezpieczona wykazała jedynie 5 lat, 11 miesięcy i 13 dni pracy w szczególnych warunkach zamiast 15 lat wymaganych w § 2 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm., dalej jako rozporządzenie z dnia 7 lutego 1983 r.). Do tego okresu Sąd Apelacyjny nie zaliczył zatrudnienia ubezpieczonej w okresach: od dnia 1 września 1978 r. na stanowisku

samodzielnego referenta do spraw jakości produkcji w Dziale Kontroli Jakości Z. w K. oraz od dnia 1 grudnia 1985 r. do dnia 31 grudnia 2008 r. na stanowisku introligatora-magazyniera na Uniwersytecie (...) w K., ponieważ nie wykonywała wówczas pracy w szczególnych warunkach stale i w pełnym wymiarze czasu pracy. Pracując na stanowisku samodzielnego referenta do spraw jakości produkcji ubezpieczona zajmowała się oceną produkcji pod kątem jej jakości, opiniowaniem warunków technicznych i kontrolą faz procesu produkcyjnego, jak również prowadzeniem ewidencji produkcji i statystyk, kontrolą opakowań i współpracą z innymi działami. Czynności kontrolne wykonywała na hali produkcyjnej, a zadania administracyjne realizowała poza halą - przy biurku. Tym samym tylko część czasu pracy poświęcała na prace wymienione w dziale XIV poz. 24 wykazu A stanowiącego załącznik do rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r., określone jako kontrola jakości produkcji na oddziałach, w których jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w wykazie. Podobnie na stanowisku introligatora-magazyniera, począwszy od dnia 1 grudnia 1985 r., poza wykonywaną dotąd obsługą maszyn introligatorskich, ubezpieczona świadczyła prace magazynowe, które polegały na prowadzeniu ewidencji, wydawaniu zleceń na materiały, opracowywaniu planów zaopatrzeniowych, poza przyjmowaniem i wydawaniem towaru pozostałym introligatorom oraz zamawianiem go, zajmowała się cięciem papieru na mniejsze formaty, była też odpowiedzialna materialnie za skład magazynu, przyjmowała i wydawała z niego papier i farby. Z dniem 1 października 1986 r. już formalnie powierzono jej stanowisko introligatora-magazyniera, które zajmuje do nadal, realizując wciąż prace introligatorskie i magazynowe. Obowiązki magazyniera ubezpieczona wykonywała w ramach pełnego etatu nawet wówczas, gdy formalnie dodatkowo zatrudniano ją, jako magazyniera w okresie od dnia 1 sierpnia do dnia 30 września 1989 r. w wymiarze 1/4 etatu i od dnia 1 października 1989 r. do 30 czerwca 1991 r. na 1/3 etatu. Stale prace te świadczyła w zwykłym wymiarze czasu pracy. W ocenie Sądu Apelacyjnego wymiar i ranga tych obowiązków nie pozwalają na uznanie, by miały one jedynie pomocniczy charakter i były niezbędne do świadczenia pracy introligatora. Inni introligatorzy bowiem ich nie wykonywali, co uzasadnia odmowę przyznania właśnie ubezpieczonej z tego tytułu prawa do emerytury. Stąd nie było podstaw do uznania, że na stanowisku

introligatora-magazyniera ubezpieczona wykonywała stale i w pełnym wymiarze czasu pracy prace związane bezpośrednio z obsługą maszyn i urządzeń do składania arkuszy papieru, krajania papieru i wyrobów poligraficznych oraz do oprawy wyrobów poligraficznych w drukarniach, o których mowa w dziale XI poz. 5 wykazu A stanowiącego załącznik do rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r.

Skargę kasacyjną od powyższego wyroku wywiodła ubezpieczona. Zaskarżając wyrok w całości, wniosła o jego uchylenie w całości i poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego oraz orzeczenie co do istoty sprawy przez zmianę zaskarżonej decyzji przez przyznanie skarżącej prawa do wcześniejszej emerytury, ewentualnie „o uchylenie zaskarżonego wyroku i poprzedzającego go wyroku Sądu Okręgowego i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania”, a także o zasądzenie od organu rentowego na rzecz skarżącej kosztów sądowych, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych oraz kosztów opłaty skarbowej od pełnomocnictwa.

Skarga kasacyjna została oparta na podstawach naruszenia przepisów prawa materialnego i przepisów postępowania, a w szczególności:

1) art. 184 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 887 ze zm.) w związku z art. 32 Konstytucji RP przez błędną wykładnię i uznanie, że wykonywanie prac pomocniczych związanych z prowadzeniem magazynu Zakładu Poligrafii na stanowiskach: introligatora-magazyniera oraz samodzielnego referenta do spraw jakości produkcji, niezbędnych oraz koniecznych do świadczenia pracy introligatora, a także immamentnie z nią powiązanych, wyłącza uprawnienie skarżącej do przyznania jej wcześniejszej emerytury;

2) art. 184 ust 1 i 2 w związku z art. 32 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w związku art. 45 Konstytucji RP przez niewłaściwe zastosowanie, to jest zastosowanie do niedostatecznie jasno ustalonego stanu faktycznego;

3) § 1 ust. 1 rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r. przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie polegające na kierowaniu się przy ustalaniu uprawnień do emerytury tytułem zatrudnienia w szczególnych warunkach nazwą stanowiska

pracy (introligator-magazynier), a nie faktycznie świadczoną pracą, wskazaną w dziale XI poz. 5, wykazu A stanowiącego załącznik do rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r.;

4) art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 233 k.p.c. przez naruszenie zasady swobodnej oceny dowodów wskutek: - nieustalenia jaką część dobowego wymiaru czasu pracy zajmowały skarżącej prace pomocnicze świadczone na stanowisku introligatora - magazyniera oraz samodzielnego referenta do spraw jakości produkcji; wadliwego przyjęcia, że świadczona przez skarżącą praca miała charakter tzw. pracy mieszanej podczas, gdy ze świadectwa wykonywania prac w szczególnych warunkach z dnia 16 maja 2014 r., a także zeznań świadków wynika jednoznacznie, iż skarżąca stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywała prace związane z bezpośrednią obsługą maszyn i urządzeń do składania (łamania) arkuszy papieru, krajania papieru i wyrobów poligraficznych oraz do oprawy wyrobów poligraficznych w drukarniach; zatem wykonywała prace w szczególnych warunkach, o których mowa w dziale XI poz. 5 wykazu A; wadliwego przyjęcia, że wykonywane przez skarżącą prace pomocnicze związane z prowadzeniem magazynu mają status tzw. pracy mieszanej, podczas gdy były to prace niezbędne, żeby skarżąca i inni pracownicy Uniwersytetu mogli świadczyć prace introligatorskie; wadliwego przyjęcia, że magazyn Zakładu Poligrafii nie jest specyficznym, branżowym magazynem, w którym wykonywane obowiązki cechował znaczny stopień szkodliwości i uciążliwości;

5) art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. z art. 391 § 1 k.p.c. przez brak w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku merytorycznej oceny co do wszystkich okoliczności i orzecznictwa sądowego powoływanego w tej sprawie przez skarżącą lub wynikających z dokumentów, w szczególności brak odniesienia się do zarzutu naruszenia § 1 ust. 1 rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r.

Za przyjęciem skargi kasacyjnej do rozpoznania przemawia „niejednolita wykładnia” art. 184 w związku z art. 32 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych powodująca naruszenie konstytucyjnych zasad równości wobec prawa (art. 32 Konstytucji RP) i sprawiedliwego niezawisłego i bezstronnego rozpatrzenia sprawy (art. 177 w związku z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP), polegająca na powtarzającej się w orzecznictwie Sądu Najwyższego restrykcyjnej wykładni

pojęcia pracy „stale i w pełnym wymiarze czasu pracy” przy określaniu dopuszczalnej ilości czasu przeznaczanego na prace pomocnicze na stanowiskach wymienionych w szczególności w dziale XI poz. 5 wykazu A stanowiącego załącznik do rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r., przy jednoczesnej rezygnacji z restrykcyjnej wykładni tegoż pojęcia w odniesieniu do pracy opisanej w dziale XIV poz. 24 wykazu A; rozstrzygnięcie sprawy w oparciu o restrykcyjną wykładnię art. 184 w związku z art. 32 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych spowodowało naruszenie przez Sąd Apelacyjny tychże „przepisów prawa materialnego i mających istotny wpływ na wynik sprawy przepisów prawa procesowego (art. 233 w związku z art. 382 k.p.c. oraz art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c.), co spowodowało wydanie przez Sąd Apelacyjny oczywiście nieprawidłowego orzeczenia”. Skarżąca podała, że „rolą Sądu Najwyższego, jako najwyższego organu sądowego w Rzeczypospolitej Polskiej, nie jest bowiem działanie w interesie powszechnym, poprzez ochronę obowiązującego porządku prawnego przed dowolnością orzekania i ujednolicanie praktyki stosowania prawa pozytywnego (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2000 r., sygn. akt II CZ 178/99, OSNC 2000 nr 7-8, poz. 147), w związku z powyższym skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4). Obowiązkiem skarżącego jest sformułowanie i uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania w nawiązaniu do tych przesłanek, gdyż tylko wówczas może być osiągnięty cel wymagań przewidzianych w art. 398⁴ § 2 k.p.c. Rozstrzygnięcie Sądu Najwyższego w kwestii przyjęcia bądź odmowy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania wynika z oceny, czy okoliczności powołane przez skarżącego odpowiadają tym, o jakich stanowi art. 398⁹ § 1 k.p.c.

Wniosek o przyjęcie do rozpoznania skargi kasacyjnej został oparty *de facto* na przesłance wymienionej w art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. Wprawdzie skarga wskazuje również na „art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.” to jednak w żadnym miejscu nie uzasadnia występowania w sprawie przesłanki oczywistego uzasadnienia skargi, o której mowa w tym przepisie.

Oparcie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania przesłance z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c., tj. na twierdzeniu o istnieniu potrzeby wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów wymaga wykazania, że określony przepis prawa, mimo iż budzi poważne wątpliwości, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje wyraźnie wskazane przez skarżącego rozbieżności w orzecznictwie w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych, które należy przytoczyć (zob.: postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08, LEX nr 424365; z dnia 28 marca 2007 r., II CSK 84/07, LEX nr 315351). Nie można uznać, że w sprawie zachodzi potrzeba wykładni przepisów prawa, jeżeli Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii prawnej prezentowanej przez skarżącego, a nie zachodzą żadne okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 12 grudnia 2008 r., II PK 220/08, LEX nr 523522 oraz z dnia 16 stycznia 2003 r., I PK 230/02, OSNP - wkładka z 2003 r. nr 13, poz. 5).

Biorąc pod uwagę powyższe rozważania, nie istnieje potrzeba wykładni art. 184 w związku z art. 32 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych w zakresie przedstawionym w skardze, tj. dotyczącym „niejednolitej wykładni” pojęcia „stałe i w pełnym wymiarze czasu pracy”. Skarżąca wskazuje, że jakoby niejednorodność wykładni przejawiała się w interpretowaniu tego pojęcia z różnym stopniem restrykcyjności - w stosunku do prac wymienionych w dziale XIV, poz. 24 wykazu A (tj. prace związanych z „kontrolą międzyoperacyjną, kontrolą jakości produkcji i usług oraz dozorem inżynieryjno-technicznym na oddziałach i wydziałach, w których jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w wykazie”) orzecznictwo przyjmuje mniej restrykcyjną wykładnię tego pojęcia, a wobec pozostałych prac, wymienionych w szczególności w dziale XI poz. 5 wykazu A – wykładnia jest bardzo restrykcyjna.

Stanowisko skarżącej nie znajduje jednak potwierdzenia w orzecznictwie. Sąd Najwyższy wielokrotnie wskazywał, że prawo do emerytury w wieku niższym od powszechnego z tytułu wykonywania pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jest ściśle związane z szybszą utratą zdolności do zarabkowania z uwagi na szczególne warunki lub szczególny charakter pracy. Praca taka, świadczona stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy, przyczynia się do szybszego obniżenia wydolności organizmu, stąd też wykonująca ją osoba ma prawo do emerytury wcześniej niż inni ubezpieczeni. Prawo to stanowi przywilej i odstępstwo od zasady wyrażonej w art. 27 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, a zatem regulujące je przepisy należy wyklądać w sposób gwarantujący zachowanie celu uzasadniającego to odstępstwo. W związku z tym zasadniczo nie jest dopuszczalne uwzględnianie do okresów pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wykonywanej stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, wymaganych do nabycia prawa do emerytury w niższym wieku emerytalnym, innych równocześnie wykonywanych prac w ramach dobowej miary czasu pracy, które nie oddziaływały szkodliwie na organizm pracownika (por. między innymi wyroki: z dnia 22 lutego 2007 r., I UK 258/06, OSNP 2008 nr 5-6, poz. 81; z dnia 17 września 2007 r., III UK 51/07, OSNP 2008 nr 21-22, poz. 328; z dnia 6 grudnia 2007 r., III UK 62/07, LEX nr 375653; z dnia 6 grudnia 2007 r., III UK 66/07, LEX nr 483283; z dnia 13 listopada 2008 r., II UK 88/08, niepublikowany; z dnia 5 maja 2009 r., I UK 4/09, LEX nr 509022). Od tej reguły istnieją odstępstwa.

Pierwsze z nich dotyczy sytuacji, kiedy inne równocześnie wykonywane prace stanowią integralną część (immanentną cechę) większej całości dającej się zakwalifikować pod określoną pozycję załącznika do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 6 grudnia 2007 r., III UK 62/07, LEX nr 375653; dnia 5 maja 2009 r., I UK 4/09, LEX nr 509022 oraz z dnia 11 marca 2009 r., II UK 243/08, LEX nr 550990 i tam powołane wcześniejsze orzecznictwo). Tak jest przykładowo w przypadku prac wymienionych pod poz. 24 działu XIV, wykazu A rozporządzenia („kontrola międzyoperacyjna, kontrola jakości produkcji i usług oraz dozór inżynieryjno-techniczny na oddziałach i wydziałach, w których jako podstawowe

wykonywane są prace wymienione w wykazie”). Okres wykonywania tej pracy jest okresem uzasadniającym prawo do świadczeń na zasadach przewidzianych w rozporządzeniu, niezależnie od tego ile czasu pracownik poświęca na bezpośredni dozór pracowników, a ile na inne czynności administracyjno-biurowe ściśle związane ze sprawowanym dozorem (kontrolą) i stanowiące jego integralną część. Przy czym, jeśli czynności administracyjno-biurowe nie mają związku z wykonywaniem bezpośredniego dozoru nad procesem produkcji (wynikają z dodatkowego zakresu obowiązków), nie jest możliwe zaliczenie takiego okresu zatrudnienia do pracy w szczególnych warunkach (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 5 czerwca 2007 r., I UK 376/06, OSNP 2008 nr 13-14, poz. 203 oraz powołane wyżej wyroki z dnia 5 maja 2009 r., I UK 4/09 i z dnia 11 marca 2009 r., II UK 243/08). Drugie odstępstwo dotyczy przypadków, kiedy czynności wykonywane w warunkach nienarażających na działanie czynników szkodliwych dla zdrowia mają charakter incydentalny, krótkotrwały, uboczny (zob. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 210/07, OSNP 2009 nr 5-6, poz. 75 oraz z dnia 22 kwietnia 2009 r., II UK 333/08, LEX nr 1001310).

Z przytoczonego orzecznictwa wynika, że ze względu na swoją specyfikę, prace ujęte pod poz. 24 działu XIV, wykazu A rozporządzenia (wymagające wykonywania siłą rzeczy także czynności administracyjno-biurowych) stanowią odstępstwo od ogólnie przyjętej zasady zakazu uwzględniania do okresów pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wykonywanej stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, innych równocześnie wykonywanych prac w ramach dobowej miary czasu pracy, które nie oddziaływały szkodliwie na organizm pracownika. Niemniej jednak i to odstępstwo zostało objęte dodatkowymi, dalszymi obostrzeniami tj. wymaganiem, aby inne czynności administracyjno-biurowe były ściśle związane ze sprawowanym dozorem (kontrolą) i stanowiły jego integralną część. Nie ma zatem racji skarżąca twierdząc, że istnieje „niejednolita wykładnia” pojęcia „stale i w pełnym wymiarze czasu pracy”. Wykładnia tego pojęcia jest jednolita, z uwzględnieniem ściśle sprecyzowanych wyjątków (odstępstw).

Należy przy tym zauważyć, że z miarodajnych ustaleń faktycznych zaskarżonego wyroku, którymi Sąd Najwyższy był związany (art. 398¹³ § 2 k.p.c.) wynika, że na stanowisku samodzielnego referenta do spraw jakości produkcji

skarżąca oprócz bezpośredniej kontroli jakości produkcji, w ramach tych innych czynności administracyjno-biurowych wykonywała takie czynności jak „prowadzenie ewidencji produkcji i statystyk, kontrolę opakowań i współpracę z innymi działami”. Czynności tych nie można zaliczyć do czynności immanentnie związanych z dozorem, ani do mających charakter incydentalny w stosunku do sprawowanego dozoru.

Z kolei na stanowisku introligatora-magazyniera, poza obsługą maszyn introligatorskich, skarżąca „świadczyła prace magazynowe związane z prowadzeniem ewidencji, wydawaniem zleceń na materiały i opracowywaniem planów zaopatrzeniowych”, przyjmowała i wydawała z magazynu papier i farby, „poza przyjmowaniem i wydawaniem towaru pozostałym introligatorom oraz zamawianiem go, ubezpieczona zajmowała się tam także cięciem papieru na mniejsze formaty”. Oznacza to, że na tym stanowisku nie była stale i w pełnym wymiarze czasu pracy narażona na oddziaływanie szkodliwych czynników, jakie mają miejsce na stanowisku pracy związanym bezpośrednio z obsługą maszyn i urządzeń do składania arkuszy papieru, krajania papieru i wyrobów poligraficznych oraz do oprawy wyrobów poligraficznych w drukarniach, o których mowa w dziale XI, poz. 5 wykazu A stanowiącego załącznik do rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r., a wykonywane przez skarżącą czynności w magazynie nie były immanentnie związane z obsługą tych maszyn i urządzeń, nie miały też charakteru incydentalnego w stosunku do tej obsługi. Jedynie incydentalne (sporadyczne), uboczne i krótkotrwałe - w stosunku do czynności podstawowych kwalifikowanych jako praca w szczególnych warunkach - wykonywanie czynności w warunkach nienarażających na działanie czynników szkodliwych dla zdrowia, nie stanowi podstawy do wyłączenia ich wykonywania z okresów szczególnego zatrudnienia dla celów emerytalnych w rozumieniu § 2 ust. 1 tego rozporządzenia (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 kwietnia 2012 r., II UK 233/11, OSNP 2013 nr 7-8, poz. 86).

Skarżąca nie zdołała zatem wykazać, że zachodzi potrzeba rozpoznania skargi, wobec czego Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

